

EUROPSKA UNIJA – od ideje do osnivanja

Saima Lojić
Filozofski fakultet u Sarajevu, Odsjek za povijest
E-mail: saima_1706@hotmail.com
Pregledni rad

Ideja o nastanku jedne zajednice koja bi obuhvatila Europu seže daleko u prošlost, ali tek 1950. godine nastaju prvi koraci ka stvaranju Europske unije. Velika razaranja u ratovima nametnula su razmišljanja o tome kako nadići antagonizme među europskim državama. Nakon Drugog svjetskog rata, europske države shvaćaju da imaju zajedničke probleme i odlučuju se dobrovoljno udružiti u zajednicu kako bi stvorile bolju budućnost za nadolazeće generacije. Tako nastaje Europska zajednica za ugljen i čelik, koja se kasnije udružuje s Europskom ekonomskom zajednicom i Europskom zajednicom za atomsku energiju te se od 1993. godine formalno formira Europska unija pod tim nazivom. Sadrži veliki broj članica koje se povećavaju iz dana u dan. Osnovni cilj rada jest prikazati kakva je to zapravo bila ideja o osnivanju zajednica koje bi ujedinile Europu, kako je nastala Europska zajednica te kako se razvijala, prikazati ciljeve EU-a, kakve je promjene donijela u Europi te je li ispunila svoj prvobitni i najznačajniji cilj, a to je ujedinjenje Europe.

Ključne riječi: *Europska unija, ideja, osnivanje*

Ideja o europskom ujedinjenju

Ne može se tvrditi da ideja o europskom ujedinjenju pripada drugoj polovici 20. stoljeća. Ta ideja koja je obuhvaćala povezivanje europskih zemalja zasnovano na političkim, strateškim, idejnim, državnim, regionalnim ili globalnim interesima postojala je i mnogo ranije. Seže čak u razdoblje Rimskog Carstva koje je svojevremeno obuhvaćalo cjelokupni, dotad poznati europski teritorij.⁴⁷⁹

Za većinu, stvaranje jedne zajednice koja bi obuhvatila Europu jest dijete političke i ekonomske atmosfere u kojoj se Europa našla neposredno nakon Drugog svjetskog rata.⁴⁸⁰ Poslijeratni prijedlozi stvaranja jedinstvene europske organizacije sadržavali su političke i ekonomske motive. Politički motivi bili su zasnovani na vjerovanju da stvaranje europske nadnacionalne organizacije može eliminirati opasnost od novih ratova između europskih zemalja. Oni koji su podržavali tu ideju, a jedan od njih bio je Jean Monnet,⁴⁸¹

⁴⁷⁹ Džombić, *Evropske inicijative*, 21.

⁴⁸⁰ Misita, *Osnovi prava*, 13.

⁴⁸¹ Monnet je ponudio svoje usluge britanskoj vladi koja ga je poslala u SAD kako bi nadgledao kupnju ratnih potrepština. Američki predsjednik Roosevelt ubrzo je postao jedan od njegovih pouzdanih savjetnika i pozvao ga da zajedno prošire kapacitet proizvodnje vojne opreme u SAD-u. Godine 1943. postao je član

vjerovali su da, ako bi se europske države odrekle svoje dominantne uloge u vanjskim poslovima, govorile bi jednim glasom, a odjeli upravljanja bili bi kao u SAD-u.⁴⁸²

Ekonomski motivi zasnovani su na ideji horizontalne tržišne integracije koja bi osigurala preduvjete veće proizvodnje. To bi rezultiralo većom konkurentskom snagom i boljim životnim standardom. Ekonomska integracija proizvest će veću ekonomsku snagu europskih zemalja, bit će baza političke i vojne moći. To je sve trebalo otkloniti mogućnosti stvaranja potencijalnih sukoba.⁴⁸³ Užas, strah i razaranja tijekom prve polovice 20. stoljeća pokrenuli su pitanje: „Kako Europa može spriječiti nastanak nekog novog svjetskog rata u razdoblju koje dolazi?“⁴⁸⁴

Kao odgovor na ovo pitanje pojavila su se tri rješenja. Prvo rješenje bilo bi okriviti Njemačku. Vođen ovim uvjerenjem tzv. Margentov plan iz 1944. godine zastupao je tezu da je budući rat u Europi moguće izbjeći tako što Njemačku treba pretvoriti u primarno poljoprivrednu i pastirsku zemlju. Isto razmišljanje bilo je pokretač europskih sporazuma poslije Prvog svjetskog rata. Taj je rat bio stavljen na teret Njemačke, a pobjednici su bili nagrađeni teritorijem i novčanim odštetama. Drugo rješenje bilo bi okriviti kapitalizam, a prihvatiti komunizam. Treće bi bilo okriviti nacionalizam. Rješenje koje je proizlazilo iz ovog mišljenja bila je tješnja integracija europskih naroda. Na kraju, prihvaćeno je posljednje rješenje.⁴⁸⁵

U jesen 1946. godine Winston Churchill održao je govor na Sveučilištu u Zürichu, za koji mnogi smatraju da je bio polazna točka u ostvarenju ideje o europskom ujedinjenju. Velika Britanija u poslijeratnom je sustavu zauzela važno mjesto zahvaljujući svom carstvu, vojnoj snazi i ulozi u svjetskoj privredi. Međutim, ratovanje je Britaniju koštalo i života, ali i rezultiralo velikim dugom. Ona je stoga smatrala neophodnim biti naklonjena Europi. Na tome se zasnivala britanska politika. Zagovarajući ideju jedinstvene Europe, odnosno „europske obitelji“ koja bi počivala na odgovarajućem institucionalnom okviru neophodnom za osiguranje mira, sigurnosti i slobode britanski vođa istakao je potrebu izgradnje „Sjedinjenih Država Europe“. Velika Britanija sebe je vidjela kao dio procesa

Francuskog odbora narodnog oslobođenja. Nastojao je povratiti mir u svijetu, i na sastanku odbora izjavio je: „Neće biti mira u Europi ako se države ne rekonstruiraju na temelju nacionalnog suvereniteta. Europske države moraju sačinjavati jedan savez.“

⁴⁸² Dedman, *The Origins and Development*, 25.

⁴⁸³ Džombić, *Evropske inicijative*, 26.

⁴⁸⁴ Baldwin i Wyplosz, *Ekonomija europskih integracija*, 7.

⁴⁸⁵ Džombić, *Evropske inicijative*, 26.

ujedinjenja Europe.⁴⁸⁶ Churchill je spomenuo i nositelje projekta, videći u toj ulozi savezništvo Francuske i Njemačke.⁴⁸⁷

Rezultat Drugog svjetskog rata vođenog na prostoru Europe jest razorena europska privreda i ideološka podijeljenost. Značajan doprinos oporavku europske privrede i ujedinjenju zapadnoeuropskih država dao je tzv. Marshallov plan ili Plan europske obnove koji su prihvatile zemlje zapadne Europe. Sjedinjene Američke Države pokrenule su ga kako bi obnovile Europu nakon velikih razaranja te time dobile sposobnost upravljanja zapadnoeuropskim državama, ali i suzbile širenje komunizma u Europi koji je bio masovan nakon Drugog svjetskog rata.⁴⁸⁸ Interes SAD-a bio je slabljenje Sovjetskog Saveza, čime na neki način započinje njihovo međusobno nadmetanje. Sjedinjene Države ne samo da su utjecale na određivanje interesa zapadnoeuropskih elita, nego su, također, izmijenile unutrašnje odnose snaga među vladajućim grupacijama. Usto su tajnim programima podrivali komunistički utjecaj na sindikate i druge ustanove. Rezultat američke pomoći bilo je sužavanje prostora za prihvatljivu raspravu i olakšavanje uspona stranaka centra, poput demokršćana u Zapadnoj Njemačkoj i Italiji. Plan je ime dobio po državnom tajniku SAD-a (George Marshall). Njegovi neposredni ciljevi bili su obnova razorenih područja, uklanjanje trgovinskih barijera među državama, modernizacija europske industrije i napredak stanovništva koji bi stvorio tržište za proizvode iz ratom netaknutih Sjedinjenih Američkih Država. Međusobno nadmetanje Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza dovelo je do hladnog rata, neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata. Hladni rat zapravo je predstavljao stanje zaoštrenih odnosa i napetosti između suprotstavljenih blokova. Razvio se oko neriješenih pitanja nakon Drugog svjetskog rata (Njemačka, Berlin, Koreja, Vijetnam, Srednji i Bliski istok). Očitovao se u svim područjima međunarodnog života – u politici, ekonomiji, kulturi, znanosti i tehnici. Njegovo glavno obilježje bili su propagandni i psihološki rat, utrka u naoružanju,

⁴⁸⁶ Winston Churchill izjavio je: „Ako se Europa želi spasiti od bijede i propasti, mora graditi novo povjerenje u europsku obitelj naroda. Dajmo Europi političku strukturu u kojoj Europa može živjeti u miru, sigurnosti i slobodi... Moramo stvoriti Savez Europskih Država, a prvi korak na tom putu je stvaranje Europskog savjeta. Ako se sve europske države ne opredijele za pristupanje Uniji, mi moramo krenuti s poslom i one europske države koje to hoće i mogu, povezati i ujediniti.”

⁴⁸⁷ Misita, *Osnovi prava*, 15.

⁴⁸⁸ Ovaj je plan nudio određenu pomoć i Sovjetskom Savezu, ali samo ako bi oni napravili političke reforme i prihvatili vanjske kontrole. Sovjete je brinula američka ponuda da se u Marshallov plan uključi i istočna Europa. U strahu da bi zapadna pomoć umanjila njihov utjecaj u regiji, oni su zabranili istočnoeuropskim zemljama sudjelovanje u Marshallovu planu (Poznato je da je Čehoslovačka pokušala prihvatiti plan, ali Sovjetski Savez je to spriječio.) te su osnovali novu međunarodnu komunističku organizaciju – Komunistički informacijski biro, poznatiju kao Kominform. Osim toga, sklopili su niz trgovinskih sporazuma u istočnoj Europi poznatih pod nazivom Molotovljevi plan.

stvaranje vojnih i političkih saveza. Međusobna nadmetanja veoma su utjecala na proces stvaranja europskih integracija.⁴⁸⁹

Od 1948. do 1951. godine u obnovu nekoliko europskih država uloženo je približno 1,5% dohotka Sjedinjenih Američkih Država. Jedan od uvjeta korištenja sredstava bila je i obveza ujedinjenja država korisnica, što je uzrokovalo osnivanje Organizacije za europsku ekonomsku suradnju (OEEC) 1948. godine čiji je cilj bio usmjeravati američku financijsku pomoć i koordinirati nacionalne ekonomske politike zapadnoeuropskih država. Marshall je plan ekonomske obnove Europe predstavio javnosti u govoru na harvardskom sveučilištu 5. lipnja 1947. godine.⁴⁹⁰ Značajan korak k ostvarenju ideje o ujedinjenoj Europi bio je i tzv. Europski kongres ili Haški kongres. To je bio skup nekoliko stotina zapadnoeuropskih političara, intelektualaca, kulturnih i javnih radnika održan u proljeće 1948. godine. Naime, rezolucijom usvojenom na ovom skupu upućen je poziv narodima Europe za stvaranje političke i ekonomske unije. Prvi odgovor na ovaj apel stiže već sljedeće godine u vidu konstituiranja Savjeta Europe.⁴⁹¹

Europska zajednica za ugljen i čelik

Najveći revolucionarni korak u stvaranju ekonomske europske integracije, dogodio se 1950. godine osnivanjem Europske zajednice za ugljen i čelik.⁴⁹² Francuska vlada predložila je Schumanov plan.⁴⁹³ U proljeće 1950. godine Robert Schuman predložio je stvaranje posebne institucionalne strukture pod čiju bi integraciju došla proizvodnja ugljena i čelika u Francuskoj i Njemačkoj, a koja bi bila otvorena i za ostale europske države.⁴⁹⁴ On je projekt predstavio kao početak procesa federalizacije Europe, točnije kao „prvi korak ka europskoj federaciji“. Schumanova ideja bila je pod velikim pritiskom Jeana Monneta jer je on smatrao da ekonomska integracija treba prethoditi političkom ujedinjenju.⁴⁹⁵ Prema onom što se zove funkcionalistička metoda tj. stvaranje zajedničkih interesa i praktične solidarnosti među zemljama Europe, dovest će do sve bliže političke veze i potencijalno do neke vrste saveznog ili konfederalnog jedinstva.⁴⁹⁶

⁴⁸⁹ Pagden, *The Idea of Europe*, 58.

⁴⁹⁰ Kaiser *et al.*, *The History of the European Union*, 52.

⁴⁹¹ Borchardt, *The ABC of European Union*, 14.

⁴⁹² Džombić, *Evropske inicijative*, 28.

⁴⁹³ Kaiser i Elvert, *European Union*, 32.

⁴⁹⁴ Fontaine, *Europe in 12 lessons*, 2.

⁴⁹⁵ Misita, *Osnovi prava*, 17.

⁴⁹⁶ Guzzetti, *A Brief History*, 12.

U prvim godinama poslijeratnog razdoblja mnogi Europljani osjećali su da se njemačka industrija ubrzano razvija te da mora biti kontrolirana. Stvaranjem Europske zajednice za ugljen i čelik osigurao bi se kontrolni mehanizam jer su ugljen i čelik veoma važni za razvoj moderne industrije, posebno imajući u vidu vojnu industriju. Stavljanje u prvi plan ekonomskih pitanja proizvelo je razvoj odnosa i suradnje u industrijskom sektoru. Međusobni odnosi zasnivali su se na obostranim interesima, ukazujući na to da postoji mogućnost otklanjanja konflikata između država zapadne Europe na način koji neće dovesti u pitanje njihovu buduću suradnju.⁴⁹⁷

Plan koji je predstavio Robert Schuman predvidio je stvaranje nadnacionalne agencije koja će kontrolirati proizvodnju, ali i kretanje cijena u industriji ugljena i čelika.⁴⁹⁸ Pozvao je i ostale europske zemlje da se pridruže.⁴⁹⁹ Schuman je svoj plan izložio na konferenciji za tisak održanoj 9. svibnja 1950. godine, na dan koji se obilježava kao „rođendan“ ujedinjene Europe. Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Italija i Njemačka prihvaćaju ponudu i nakon kratkih pregovora, pretežno koncentriranih na pravno uobličavanje principa sadržanih u francuskom prijedlogu, u proljeće 1951. godine ovih šest država potpisuju Ugovor o Europskoj zajednici za ugljen i čelik (EZUČ ili UČ). Nakon relativno brzog postupka ratifikacije, Ugovor stupa na snagu 23. srpnja 1952. godine.⁵⁰⁰ Velika Britanija odbila je postati članicom Europske zajednice za ugljen i čelik zbog straha od gubljenja kontrole nad razvojem vlastite industrije.⁵⁰¹

Iako je u ovom periodu u jeku i dalje bio hladni rat, napetosti između SAD-a i Sovjetskog Saveza počele su se smanjivati. Sjedinjene Američke Države podržavale su europske integracije jer su vjerovala da će stvaranje veće ekonomske zajednice potaknuti razvoj velikih ekonomija, tehničkih inovacija te porast proizvodnje. Produktivnija Europa bi, bez nadzora razmjene i trgovine, lakše premostila dolarski jaz te doprinijela stvaranju otvorene i uspješne svjetske privrede. Osim toga, u uspješnoj bi Europi opala popularnost komunističkih stranaka. Nakon završetka Marshallova plana (1951.), američka se pomoć zapadnoj Europi nastavila preko Administracije za uzajamnu sigurnost (*Mutual Security Administration*) koja je tijekom četiri godine (1951. – 1955.) donirala oko 25 milijardi dolara. Privredni rast omogućio je stvaranje socijalnih država u zapadnoj Europi,

⁴⁹⁷ Smajić, *Europska unija*, 35.

⁴⁹⁸ Džombić, *Evropske inicijative*, 29.

⁴⁹⁹ Kotlowski i Hoff, *European Union*, 29.

⁵⁰⁰ Misita, *Osnovi prava*, 17.

⁵⁰¹ Smajić, *Europska unija*, 38.

smanjenje klasnih sukoba te je s hladnim ratom doveo do desetogodišnje hegemonije desnog centra u zapadnoeuropskoj politici. Privredno ujedinjenje poboljšalo je odnose među zapadnoeuropskim narodima i, povezujući njihove ekonomije u jednu, učinilo gotovo nemogućim izoliran razvoj ili eventualnu agresiju. Time europske integracije u kontekstu hladnog rata još više jačaju jer upravo u tim godinama ostvareni su svi uvjeti za europsko ujedinjenje.⁵⁰²

Ugovor o stvaranju Europske zajednice za ugljen i čelik predviđao je ukidanje tarifnih kvota unutar zajedničkog tržišta za ugljen, čelik, koks i željezo, uspostavljanje jedinstvene tarife na uvoz ugljena i čelika iz zemalja izvan zajednice, te kontrolu proizvodnje i prodaje navedenih proizvoda. U skladu s Ugovorom o osnivanju, utvrđeni su sljedeći ciljevi: unaprjeđenje razmjene između država potpisnica Ugovora; suradnja i briga o redovnom snabdijevanju zajedničkog tržišta; osiguranje pristupa izvorima proizvodnje za sve korisnike; razvoj proizvodne infrastrukture; unaprjeđenje uvjeta rada za zaposlene u sektoru proizvodnje ugljena i čelika; racionalna upotreba raspoloživih resursa; utvrđivanje najnižih cijena, uz uvažavanje količine proizvoda.⁵⁰³

Uz uredbe koje uspostavljaju relativno detaljan pravni okvir zajedničkog tržišta za ugljen i čelik, Ugovor konstituira i odgovarajuću institucionalnu strukturu koja ovaj okvir čini djelotvornim. Njezinu okosnicu čine četiri institucije: dvije s ovlaštenjima odlučivanja – Visoka vlast i Savjet ministara ili preciznije, Specijalni savjet ministara, te dvije s ovlaštenjima nadzora – Parlamentarna skupština i Sud.⁵⁰⁴ Europska zajednica za ugljen i čelik po općem je mišljenju izuzetno značajan korak na putu europske integracije, kako s obzirom na ono što je stvarno učinjeno u području pokrivenom ugovorom o njegovom osnivanju, tako i s obzirom na političku ideju koja je stajala u pozadini, a koju je većina shvaćala kao izgradnju ujedinjene, federalne (zapadne) Europe. Ili kako bi neki rekli, za razliku od Savjeta Europe kojim je krajem 40-tih godina uspostavljena „formalna diskusijska struktura“, EZUČ je uspostavio „formalnu strukturu odlučivanja“.⁵⁰⁵

Kad je riječ o političko-ekonomskoj pozadini udruživanja zemalja osnivača i s tim u vezi djelomičnog ograničenja suvereniteta, uglavnom se svodi na sljedeće: uz potrebe osiguranja mira i ekonomske obnove, kao zajedničkog obzira za sve države, u slučaju Francuske u prvom planu je i okončanje „vječnog“ rivaliteta s Njemačkom; u slučaju

⁵⁰² Smajić, *Europska unija*, 39.

⁵⁰³ Lasić, *Europska unija*, 52.

⁵⁰⁴ Borchardt, *The ABC of European Union*, 25.

⁵⁰⁵ Misita, *Osnovi prava*, 20.

Njemačke riječ je o povratku međunarodnog kredibiliteta; u slučaju Italije, riječ je o uspostavljanju unutarnje političke stabilnosti; u slučaju BENELUX-a,⁵⁰⁶ kao malih i vanjskotrgovinski orijentiranih zemalja, riječ je o potrebi aktivnog sudjelovanja u procesu odlučivanja.⁵⁰⁷

U skladu sa stavom njezinih osnivača o tome da je u pitanju tek prvi korak na putu dublje i obuhvatnije integracije, Europska zajednica za ugljen i čelik koncipirana je kao vremenski ograničen projekt. Ugovor o njezinu osnivanju istekao je 2002. godine.⁵⁰⁸ Područje koje regulira ovaj ugovor prešlo je u domenu Europske zajednice u užem smislu, a sredstva zajednice koja je prestala postojati namijenjena su istraživanju u području industrije ugljena i čelika. Ugovor o Europskoj zajednici za ugljen i čelik potpisan je u Parizu i otud se često navodi kao Pariški ugovor.⁵⁰⁹

Nakon toga, već spomenutih šest država poduzima sljedeći korak i pokušava uspostaviti zajednicu u području obrane. U tom cilju 1952. godine zaključuju poseban Ugovor o osnivanju Europske obrambene zajednice (EOZ), ali on ostaje nerealiziran zato što je francuski parlament odbio njegovu ratifikaciju. Kao razlog neuspjeha u ovom slučaju najčešće se navode tri uzroka. Prvo, nespremnost Francuske na suočavanje s, makar i djelomičnim, naoružavanjem Njemačke. Drugo, odsustvo Velike Britanije, tad vojno najsnažnije europske države, ali i države koja jasno daje prednost ekspanziji već osnovanog NATO-a.⁵¹⁰ I treće, nepostojanje zajedničke vanjske politike kojoj bi obrambeni savez mogao služiti.⁵¹¹

Isto razdoblje prati i neuspjeli pokušaj uspostavljanja Europske političke zajednice (EPZ) čiji su principi i institucionalni okvir bili konačno koncipirani tijekom 1953. godine. Povodom institucionalnog ustrojstva Europske političke zajednice, treba istaći da je uz Izvršni savjet, Savjet Ministara i Sud, ova organizacija trebala imati i Parlament kao predstavničko tijelo birano na prostoru Zajednice kao cjeline.⁵¹² Ali ova ideja neće nestati iz europskog diskursa, osobito u krugu intelektualne i političke elite, ali na „dnevni red“

⁵⁰⁶ Belgija, Nizozemska i Luksemburg.

⁵⁰⁷ Kotlowski i Hoff, *European Union*, 32.

⁵⁰⁸ Dedman, *The Origins and Development*, 52.

⁵⁰⁹ Misita, *Osnovi prava*, 22.

⁵¹⁰ Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora, naziva se još i Sjevernoatlantski savez, poznatiji po kratici NATO (*North Atlantic Treaty Organisation*) je međunarodna organizacija vojno-političke prirode. Osnovana je 1949. godine potpisivanjem Sjevernoatlantskog ugovora između dvanaest država tadašnjeg zapadnog bloka.

⁵¹¹ Lasić, *Europska unija*, 54.

⁵¹² Dedman, *The Origins and Development*, 62.

neće stići tijekom sljedećih tridesetak godina. Njezina realizacija kod država članica bila je ponovno u znaku kolebanja početkom 90-tih godina.⁵¹³

Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju

Karakteristika europske konferencije u Messini (1. – 3. lipnja 1955.) jest da su se ministri vanjskih poslova šest država potpisnica Zajednice za ugljen i čelik usuglasili oko stvaranja zajedničkog tržišta i tržišta za atomsku energiju. Već u rujnu 1955. godine predstavljen je izvještaj Komiteta kojim je upravljao belgijski ministar vanjskih poslova Paul Henri Spaak.⁵¹⁴ On je istovremeno imenovan za predsjednika stručnog tima zaduženog za pripremu izvještaja o pitanjima koja su bila predmet rasprave konferencije u Messini. Već 1956. godine predstavljanjem drugog izvještaja predloženo je osnivanje Europske ekonomske zajednice (EEZ ili EZ) i Europske zajednice za atomsku energiju (Euroatom ili EA). U svibnju iste godine Spaakov izvještaj (integriranje nacionalnih tržišta u zajedničko tržište s ciljem osiguranja većeg ekonomskog rasta i povećanja životnog standarda u zemljama članicama) prihvaćen je na sastanku šestorice u Veneciji. Poslije prihvaćanja izvještaja, uslijedili su pregovori koji su okončani 25. ožujka 1957. godine potpisivanjem osnivačkog ugovora o Europskoj ekonomskoj zajednici (EEZ ili EZ) i Europskoj zajednici za atomsku energiju (Euroatom ili EA). Ugovori su potpisani u Rimu i otud se često navode kao Rimski ugovori. Zaključeni su na neodređeno vrijeme. Na snagu su stupili 1. siječnja 1958. godine.⁵¹⁵

Osnovni cilj Europske ekonomske zajednice jest uspostavljanje zajedničkog tržišta, što je u članku 2. Ugovora i navedeno: „Zadatak je Zajednice da, uspostavljanjem zajedničkog tržišta i postupnim usklađivanjem ekonomskih politika država članica, unutar čitave Zajednice unaprijedi ravnomjeran razvoj privrednih djelatnosti, stalan i uravnotežen privredni razvoj, veću stabilnost, brži porast životnog standarda i bliskije

⁵¹³ Misita, *Osnovi prava*, 23.

⁵¹⁴ Paul Henri Spaak izjavio je sljedeće: „Gospodo, rad koji Vam predajemo nije djelo niti maksimalista niti minimalista ove Skupštine; Europa koju Vam predlažemo nije ni federalna ni konfederalna. U našem zajedničkom radu, zaboravili smo na osobne ambicije i zanemarili školske svađe. Uzimamo tu slobodu da mislimo da smo pripremili stvaranje Zajednice koja je vođena zakonima za koje, iz iskustva drugih zemalja, sa sigurnošću možemo reći da su funkcionalna, ali koja također sadrže nove i originalne ideje, posebno prilagođene situacijama koje se nameću pred novu tvorevinu... Donijeli smo odluku da pokušamo izvesti ovaj veliki pothvat koji mora, ako bude uspio, a uspjeh će, dozvoliti nam da spasimo ono što imamo zajedničko, što nam je najdraže i što je najljepše.“; Više: Grupa autora, *Europa s dušom*, 62.

⁵¹⁵ Dedman, *The Origins and Development*, 66.

odnose između država koje joj pripadaju.⁵¹⁶ Države potpisnice usuglasile su se oko implementacije zajedničke politike koja se odnosi na prijevoz, poljoprivredu, socijalno osiguranje i slobodno kretanje ljudi i robe unutar granica šest zemalja potpisnica Sporazuma (Francuska, Njemačka, Italija, Belgija, Nizozemska i Luksemburg).⁵¹⁷ Ugovor o Europskoj zajednici čini nekoliko konstitutivnih elemenata od kojih su najvažniji: carinska unija, odnosno ukidanje svih tarifnih i količinskih ograničenja u unutrašnjoj trgovini, četiri osnovne slobode tj. sloboda kretanja robe, usluga, ljudi/radne snage i kapitala, slobodna/poštena tržišna utakmica; kontrola državnih subvencija, zabrana porezne diskriminacije uvoza i neophodni stupanj koordinacije u području makroekonomske politike.⁵¹⁸ Prema Ugovoru, tržište je mjesto susreta ponude i potražnje iz više država koje kvalificiraju dva ključna elementa, odnosno principa. Prvi ima u vidu zabranu diskriminacije s obzirom na državu porijekla, odnosno s obzirom na nacionalnost onog što se nudi ili pribavlja. Drugi pretpostavlja sustav koji garantira slobodnu i poštenu konkurenciju na zajedničkom tržištu. U skladu s tim, zajedničko tržište generalno se definira kao tržište na kojem je u okviru predmetne Zajednice tj. Europske ekonomske zajednice – svaki sudionik slobodan ulagati, proizvoditi, raditi, kupovati i prodavati, isporučivati ili dobavljati usluge tamo gdje je to ekonomski najpovoljnije i u uvjetima slobodne i neporemećene konkurencije.⁵¹⁹

Europska ekonomska zajednica koncipirana je kao zajednica koja se temelji na carinskoj uniji. Zbog toga, ona je korak dalje u odnosu na Europsku zajednicu za ugljen i čelik, budući da ugovorom o njezinu osnivanju nije regulirana ta dimenzija ekonomskih odnosa. Iako je nadnacionalno reguliranje tržišnih odnosa izvorno vezano samo za nekoliko područja (poljoprivreda, prijevoz), Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici posredstvom relativno široko i dalekosežno formuliranih ciljeva, dakle funkcionalističkim načinom, otvorio je mogućnost nadnacionalnog ili zajedničkog pristupa i u drugim područjima zajedničkog djelovanja.⁵²⁰

Ugovorom o Europskoj ekonomskoj zajednici deklariran je dvanaestogodišnji rok za uklanjanje svih prepreka, uključujući i netarifne, za djelovanje zajedničkog tržišta. No, iako određen ustavom Zajednice, ovaj rok nije održan, s tim da je u međuvremenu

⁵¹⁶ Misita, *Osnovi prava*, 24.

⁵¹⁷ Smajić, *Europska unija*, 52.

⁵¹⁸ Misita, *Osnovi prava*, 25.

⁵¹⁹ Kaiser *et al.*, *The History of the European Union*, 53.

⁵²⁰ Baldwin i Wyplosz, *Ekonomija evropskih integracija*, 65.

ostvareno dovoljno da bi se postigla suglasnost o uspostavljanju zajedničkih carina u odnosu na treće zemlje, odnosno carinske unije, koja stupa na snagu 1. srpnja 1968. godine.⁵²¹ Iako primarno pravni izraz ekonomskog projekta (zajedničko tržište), Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici upućuje i na njegovu političku dimenziju. To se može zaključiti na osnovi preambule Ugovora, u kojoj je definirano da se osnivanjem Zajednice postave temelji za sve bliži savez europskih naroda; da Zajednica treba voditi očuvanju i jačanju slobode; biti otvorena za sve države koje joj se žele priključiti u tom nastojanju.⁵²²

Velika Britanija nije potpisala Sporazum o osnivanju Europske ekonomske zajednice zbog straha od gubljenja kontrole nad nacionalnom politikom koju bi trebalo integrirati u zajedničku europsku politiku. Umjesto takvog ugovora, predložila je stvaranje slobodne trgovinske zone. Ubrzo poslije ratifikacije Sporazuma o osnivanju Europske ekonomske zajednice Velika Britanija, Norveška, Švedska, Danska, Austrija i Portugal uspostavili su Udruženje za slobodnu europsku trgovinu (*European Free Trade Association – EFTA*). Predmet Ugovora o uspostavljanju slobodne trgovinske razmjene bili su samo industrijski proizvodi između zemalja koje su pristupile Udruženju. Predmet Ugovora nisu bili poljoprivredni proizvodi, niti je postojala zajednička vanjska tarifa. Zemlje potpisnice ugovora imale su mogućnost povlačenja u bilo koje vrijeme.⁵²³

Velika Britanija svoj je stav o Europskoj ekonomskoj zajednici promijenila već 1961. godine, kad je počela pregovore s Europskom ekonomskom zajednicom oko članstva. Kako je najveći protivnik članstva Velike Britanije u Europskoj ekonomskoj zajednici tad bila Francuska i njezin predsjednik Charles de Gaulle, u siječnju 1963., kao i 1967. godine, Francuska je stavila veto na ulazak Velike Britanije u Europsku ekonomsku zajednicu. Možda su pritom i ekonomski motivi igrali neku ulogu, ali osnovno je bilo političko dvoumljenje vezano za Veliku Britaniju koja je imala dobre veze sa Sjedinjenim Američkim Državama te se postavljalo pitanje utjecaja SAD-a kroz jednu državu članicu na politiku i razvoj Unije. Upravo je ovo bilo suprotno zamisli predsjednika De Gaullea o osnivanju europske zajednice kao suradnje europskih suvremenih država, ali bez američkog utjecaja. S druge strane, druge države članice vidjele su članstvo Velike Britanije kao vrlo pozitivno, kroz prizmu stvaranja suprotnog pola jednoj od najjačih članica, Francuskoj. Drugim riječima, držanje država članica karakterizirao je konflikt

⁵²¹ Smajić, *Europska unija*, 52.

⁵²² Misita, *Osnovi prava*, 27.

⁵²³ Džombić, *Evropske inicijative*, 34.

između osnovnih pretpostavki o budućem pravcu razvoja europske zajednice. Potencijalno britansko članstvo gledano je kao čimbenik koji bi u navedenom pitanju mogao oslabiti, odnosno ojačati pozicije pojedinačnih država članica, a ni u kojem slučaju kao poseban problem.⁵²⁴

Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (Euroatom ili EA) usmjeren je ka stvaranju neophodnih uvjeta za brz razvoj atomske energije, njezinu distribuciju u okviru država članica i prodaju viškova na međunarodnom tržištu. S obzirom na izuzetno visoke razvojne troškove u području atomske industrije, Zajednica je usmjerena ka zajedničkom angažmanu u istraživanju i primjeni njegovih rezultata. S tim ciljem Ugovor o Europskoj zajednici za atomsku energiju određuje zajedničku politiku u područjima: istraživanja, sigurnosnih standarda, investicija i postrojenja, snabdijevanja rudom i gorivom, primjene atomske energije, vlasništva povodom fizijskog materijala, međunarodne suradnje u području nuklearne energije te uspostavljanja zajedničkog tržišta u ovom području.⁵²⁵

Europska zajednica (EZ)

Tri zajednice koje su formirane u razdoblju od šest godina formalno-pravno bile su odvojene organizacije. Zajednički organi bili su Europski parlament (sjedište u Strasbourgu) i Sud pravde (sjedište u Luxembourgju). Komisije Europske zajednice za ugljen i čelik i Europske ekonomske zajednice svoja su zasjedanja imale u Bruxellesu, a Visoka vlast Europske zajednice za ugljen i čelik zasjedala je u Luxembourgju. Kako su održavali redovite kontakte, na europske se zajednice gledalo kao na jednu, što je na kraju rezultiralo njihovom fuzijom.⁵²⁶

Europska zajednica za ugljen i čelik, Europska zajednica za atomsku energiju i Europska ekonomska zajednica 1967. godine izvršile su integraciju u jednu zajednicu, poznatiju kao Europska zajednica (EZ). Ugovor o osnivanju Europske zajednice stupio je na snagu 1. srpnja 1967. godine. Otad su prestale postojati tri komisije i tri savjeta ministara kao zasebne institucije svake od triju zajednica.⁵²⁷ Cilj spajanja ogledao se u boljoj koordinaciji izvršenja postavljenih zadataka, smanjivanju troškova i većoj

⁵²⁴ Smajić, *Europska unija*, 65.

⁵²⁵ Misita, *Osnovi prava*, 28.

⁵²⁶ Pagden, *The Idea of Europe*, 65.

⁵²⁷ Smajić, *Europska unija*, 65.

učinkovitosti funkcioniranja, pojednostavljenju administrativnih procedura i uspostavljanju zajedničkih službi, i to: zajedničke informativne službe, zajedničke pravne službe, statističkog ureda i ureda za službene publikacije.⁵²⁸

Odlaskom De Gaullea s mjesta predsjednika Francuske i dolaskom Georges-a Pompidoua na njegovo mjesto, stvorili su se uvjeti za početak pregovora o proširenju zajednice. Na inzistiranje francuskog predsjednika održan je sastanak zemalja članica u Haagu u prosincu 1969. godine. Najvažnije odrednice sastanka bile su početak pregovora oko pristupanja Velike Britanije, Danske, Norveške i Irske Zajednici. Pregovori oko članstva novih zemalja u Zajednici trajali su do 1972. godine kad je odlučeno da zemlje koje su aplicirale za članstvo u Zajednici mogu postati njezinim dijelom. Od 1. siječnja 1973. godine ravnopravne članice Zajednice postale su Velika Britanija, Irska i Danska. Četvrta zemlja kandidat – Norveška, na nacionalnom referendumu izjasnila se da ne želi postati dio Europske zajednice.⁵²⁹ Time su postavljeni temeljni stupovi Europske unije čiji je cilj prvenstveno bio međuvladina suradnja.⁵³⁰

Širenjem Europske zajednice na manje ekonomski razvijene zemlje (Grčka 1981., Portugal i Španjolska 1986.) nastali su novi problemi. Značajno oslanjanje ovih ekonomija na poljoprivrednu proizvodnju značilo je da se znatan dio sredstava Europske zajednice mora usmjeriti na pomoć poljoprivrednoj proizvodnji novih zemalja.⁵³¹ To je kod Irske izazvalo strah da će zbog novoprimiteljenih država dobivati manji dio novčanih sredstava. Zbog toga je Europski savjet, sastavljen od šefova država Europske zajednice, 1985. godine donio odluku o odlučnijim mjerama za nastavak vertikalne, ali i horizontalne integracije Zajednice. Rezultati su ubrzo uslijedili (1986.) potpisivanjem Jedinstvenog europskog akta koji je trebao dograditi postojeće ugovore Europske zajednice.⁵³²

Postojalo je više uzroka za kreiranje novog ugovora o europskim integracijama. Ti su se uzroci reflektirali u većem stupnju razvoja političke i ekonomske suradnje.⁵³³ Prvu inicijativu 1981. godine ostvarili su ministri vanjskih poslova Njemačke i Italije, a nazvana je Europski akt. Druga inicijativa predstavljena je 14. rujna 1984. godine. Njezina glavna karakteristika bila je uspostavljanje Europske unije sa znatno većim ovlaštenjima od

⁵²⁸ Dedman, *The Origins and Development*, 95.

⁵²⁹ Džombić, *Evropske inicijative*, 36.

⁵³⁰ Misita, *Osnovi prava*, 36.

⁵³¹ Baldwin i Wyplosz, *Ekonomija evropskih integracija*, 88.

⁵³² Dedman, *The Origins and Development*, 85.

⁵³³ Baldwin i Wyplosz, *Ekonomija evropskih integracija*, 95.

tadašnje Zajednice.⁵³⁴ U lipnju 1985. godine Europski savjet na sastanku održanom u Milanu daje podršku programu Europske komisije za realizaciju unutrašnjeg tržišta (Bijela knjiga) i pokretanju procedure izmjene Ugovora o osnivanju EZ-a.⁵³⁵ Na konferenciji održanoj u Luksemburgu pripremana su dva zasebna nacrtu ugovora u skladu s prijedlogom Europskog savjeta, da bi se kasnije usvojila formula donošenja Jedinog europskog akta (JEA). Ministri država članica ugovor su potpisali 28. veljače 1986. godine. Ugovorom je objavljena ideja vanjskopolitičke suradnje država članica. Pružena je pravna osnova za rad šefova država ili vlada zemalja članica u okviru Europskog savjeta. Osnovan je Prvostupanjski sud zajednice čiji je zadatak bio rasteretiti Sud pravde. Institucije su dobile nove nadležnosti u području životne sredine, znanstvenih istraživanja i monetarne suradnje. Uvedeno je načelo ekonomske i socijalne kohezije u namjeri da se potaknu akcije za smanjivanje razlika među regijama u Europi. Jedinog europski akti precizirali su vremensku razliku za realizaciju unutrašnjeg tržišta. Dan je rok do 31. prosinca 1992. godine.⁵³⁶

Europska unija (EU)

Odgovarajući korak u ostvarenju plana političke integracije bio je Ugovor o Europskoj uniji. Ovaj je ugovor potpisan u Maastrichtu 7. veljače 1992. godine, a stupio je na snagu 1. studenoga 1993. godine. S obzirom na mjesto potpisivanja, najčešće se navodi kao Maastrichtski ugovor.⁵³⁷ Ključne novine postignute Maastrichtskim ugovorom su: određena je i proglašena unija država članica; institucionalizirana je suradnja u vanjskoj i sigurnosnoj politici te u unutrašnjim poslovima i pravosuđu; određen je princip fleksibilnosti, odnosno nagoviješten mehanizam bliže suradnje država članica; uvedeno je unijsko građanstvo; institucionaliziran je Europski savjet; utvrđen je Komitet regija; ustanovljen je zajednički pučki pravobranitelj; proširena je i produbljena djelatnost zajednice u prostorima obrazovanja, kulture, javnog zdravstva; uveden je postupak samoodlučivanja u kojem Europski parlament stječe prominentniju ulogu; proširen je domašaj postupka davanja suglasnosti.⁵³⁸

⁵³⁴ Džombić, *Evropske inicijative*, 65.

⁵³⁵ Isto

⁵³⁶ Kotlowski i Hoff, *European Union*, 58.

⁵³⁷ Dedman, *The Origins and Development*, 101.

⁵³⁸ Smajić, *Europska unija*, 75.

Osnovni su ciljevi Europske unije: poticati uravnotežen i održiv privredni razvoj; potvrđivati svoj identitet na međunarodnoj sceni; jačati zaštitu prava i interesa državljana svojih država članica; razvijati blisku suradnju u području pravosuđa i unutrašnjih poslova. Europsku uniju čine tri stupca: zajednički segment, vanjska politika i sigurnost; pravosuđe i unutrašnji poslovi.⁵³⁹ Europska unija definirana je kao federacija u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini i zaštiti životne sredine; konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača i unutrašnjoj politici; međunarodna organizacija u vanjskoj politici.⁵⁴⁰

Maastrichtskim ugovorom uvedeno je unijsko građanstvo, a time i odgovarajući korpus prava za sve državljane država članica. Generalno govoreći, u pitanju su prava kretanja i nastanjivanja na prostoru Zajednice, aktivno i pasivno izborno pravo, pravo na konzularno-diplomatsku zaštitu te pravo peticije. Ciljevi zajedničke politike u području vanjske politike i sigurnosti su: očuvanje zajedničkih vrijednosti, osnovnih interesa, nezavisnosti i integriteta Unije; jačanje sigurnosti Unije i država članica; očuvanje mira i međunarodne sigurnosti u skladu s principima Povelje Ujedinjenih naroda, Helsinškog završnog akta i Pariške povelje; unaprjeđenje međunarodne suradnje; razvoj i očuvanje demokracije i vladavine prava, poštivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.⁵⁴¹ Glavno područje na kojem počiva Europska unija jest jedinstveno tržište koje se temelji na carinskoj uniji, jedinstvenoj valuti, i zajedničkoj politici u sferi ribarstva. Dana 29. listopada 2004. godine predsjednici i premijeri europskih država donijeli su prvi ustav Europske unije. Radna grupa koja se kasnije nazvala Konvencijom izašla je s prijedlogom ustava koji u novom svjetlu postavlja mogućnost djelovanja Europske unije, njezinih institucija i odnosa između članica i središta. Ustav je nakon dugih i žustrih rasprava prihvaćen na sastanku u Bruxellesu u lipnju 2004. godine, a na skupu u Rimu tekst Ustava potpisali su predstavnici svih 25 zemalja članica. Ustav EU-a ima 324 stranice, sastavljen je od četiri dijela uz 460 stranica aneksa, 36 protokola i 50 deklaracija te je 10-15 puta dulji od prosječnih nacionalnih ustava. Pojedine zemlje članice odredile su i različite načine ratifikacije. Petnaest zemalja odlučilo se za glasanje u parlamentu, dok je ostalih deset to pitanje htjelo postaviti na referendumu. Prva parlamentarna ratifikacija izvedena je bez problema u Mađarskoj, a u Španjolskoj je uz veliku apstinenciju na referendumu

⁵³⁹ Džombić, *Evropske inicijative*, 55.

⁵⁴⁰ Misita, *Osnovi prava*, 85.

⁵⁴¹ Borhardt, *The ABC of European Union*, 55.

europski Ustav ipak prihvaćen. Međutim, francuski i nizozemski birači bili su protiv, čime je čitav proces zaustavljen. Proces ratifikacije Ustavnog ugovora ili Ustava bio je zaustavljen vrlo brzo nakon referenduma u Francuskoj i Nizozemskoj. Problem je bio u neinformiranosti europskih građana, njihovoj udaljenosti od procesa odlučivanja, formaliziranosti i birokratiziranosti donošenja odluka, što je sve zajedno nazvano demokratskim deficitom EU-a. Tvorci Ustavnog ugovora pošli su od stava da Europa ima svoje kulturno, religijsko i humanističko naslijeđe, a u tekst Ugovora ugradili su i sva rješenja iz Povelje o temeljnim pravima EU-a. To je praktički značilo da su sačuvana sva osnovna načela europske integracije i da su ona trebala biti putokaz za budućnost. Cilj ovog dokumenta jest unaprijediti učinkovitost funkcioniranja Europske unije. Po svojoj definiciji predstavlja akt međunarodnog prava, i kao takav podliježe ratifikaciji svake države članice. Političke aktivnosti Europske unije očituju se u mnogim sferama, od politike zdravstva i ekonomske politike do vanjskih poslova i obrane.⁵⁴²

Veliku važnost u stvaranju Europske unije imao je Schengenski sporazum.⁵⁴³ Potpisan je 14. lipnja 1985. godine između Belgije, Nizozemske, Luksemburga, Njemačke i Francuske i trebao je ukinuti prepreke za slobodan promet preko zajedničkih granica. Tako je počelo stvaranje područja bez unutarnjih granica, poznato kao „schengensko područje“ ili „područje pokriveno schengenskim sporazumom.“ Godine 1990. ove zemlje su opet u Schengenu potpisale tzv. Konvenciju poznatu kao „Drugi schengenski sporazum“.⁵⁴⁴ Schengenska provedbena konvencija postavila je zajednička pravila primjerice za vize, vanjske granične kontrole, pravosudnu suradnju te suradnju među policijskim snagama i carinskim vlastima, da bi se unutar područja zemalja potpisnica omogućila sloboda kretanja pojedincima bez kršenja zakona i reda. Da bi to bilo moguće, uspostavljen je složen informacijski sustav (Schengenski informacijski sistem – SIS) radi razmjene podataka o identitetu točno određenih pojedinaca i robe (vozila, novčanica, osobnih isprava i dr.) Konvencija je stupila na snagu 1. rujna 1993. godine, no njezine odredbe nisu mogle praktično stupiti na snagu dok nisu osigurani nužni tehnički i pravni preduvjeti (poput baza podataka i odgovarajućih tijela za zaštitu podataka). Konvencija je tako u praktičnom smislu stupila na snagu 26. ožujka 1995. godine za izvorne sudionice Schengenskog sporazuma te za Španjolsku i Portugal. Od 1995. godine Konvenciji su

⁵⁴² Kaiser *et al.*, *The History of the European Union*, 54.

⁵⁴³ Smajić, *Europska unija*, 99.

⁵⁴⁴ Isto

pristupile i Italija, Grčka, Austrija, Danska, Finska i Švedska pa je ona za te tri nordijske zemlje stupila na snagu tek 25. ožujka 2001. godine.⁵⁴⁵

Sljedeći korak u oblikovanju institucionalnog i pravnog okvira Europske unije bio je ugovor koji su u Amsterdamu potpisali predstavnici petnaest država članica 2. listopada 1997. godine, a koji je stupio na snagu 1. svibnja 1999. godine. Amsterdamski ugovor trebao je razjasniti Maastrichtski. Trebalo je pronaći odgovarajuća rješenja za reviziju trostupanjske strukture Europske unije, širenje postupka suodlučivanja, dogradnje odredbi u pravosuđu i unutrašnjim poslovima; širenja zajedničke nadležnosti u područjima energije, civilne zaštite i turizma.⁵⁴⁶ Europska unija uvela je korištenje zajedničke valute – eura. Euro je službeno uveden kao zakonsko sredstvo plaćanja 1. siječnja 2002. godine u jedanaest država, tadašnjih i sadašnjih članica Europske unije. Koristi koje države članice eurozone imaju od jedinstvene valute su: cijene su stabilne i lako ih je usporediti što doprinosi jačanju konkurencije i povećanju obujma trgovine. Stabilna valuta doprinosi stabilnim kamatnim stopama i većim investicijama; smanjenje neizvjesnosti doprinosi i boljoj alokaciji resursa, većoj specijalizaciji i većoj integraciji; smanjuju se troškovi nastali zbog potrebe držanja većih novčanih rezervi u uvjetima neizvjesnosti. Nedostaci jedinstvene valute jesu gubljenje monetarnog suvereniteta i vođenja samostalne ekonomske politike.⁵⁴⁷

Danas Europska unija obuhvaća 28 članica. To su: Belgija, Italija, Njemačka, Francuska, Nizozemska, Velika Britanija, Irska, Danska, Grčka, Španjolska, Portugal, Austrija, Bugarska, Češka, Estonija, Latvija, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovenija, Švedska, Cipar, Finska, Litva, Malta, Slovačka i Hrvatska koja je pristupila Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine. Države kandidati su: Albanija, Crna Gora, Makedonija, Srbija i Turska, a države potencijalni kandidati su: Bosna i Hercegovina te Kosovo. Ovisno o razvijenosti svake zemlje pojedinačno, organizacija Europske unije razlikuje se u različitim područjima.⁵⁴⁸

Što se tiče Bosne i Hercegovine, ona koristi programe pomoći EU-a već duže vremena. Svrha i karakter ove pomoći u stalnom je procesu mijenjanja ovisno o situaciji u BiH i odnosu EU-a prema njoj. Tako se karakter pomoći mijenjao, od urgentne humanitarne pomoći preko pomoći u cilju stabilizacije zemlje i uvođenja elemenata

⁵⁴⁵ Smajić, *Europska unija*, 125.

⁵⁴⁶ Misita, *Osnovi prava*, 90.

⁵⁴⁷ Džombić, *Evropske inicijative*, 113.

⁵⁴⁸ Smajić, *Europska unija*, 88.

podrške BiH za proces europskih integracija. Naime, 1999. godine EU je uspostavila novu strategiju za zemlje zapadnog Balkana poznatu kao Proces stabilizacije i pridruživanja. Tim se otvara perspektiva BiH za ostvarenje njezina strateškog cilja, a to je punopravno članstvo u EU.⁵⁴⁹

Potrebno je istaknuti da je posljednjih desetak godina prisutna i jasno vidljiva „kriza Europske unije“. Odgovor na pitanje o uzrocima i okolnostima nastajanja krize u Europi višeslojan je i zahtijeva malo više prostora. Prvo, svjetska financijska kriza počela je u ljeto 2007. godine krizom tržišta nekretnina u SAD-u, velikim gubicima i stečajevima poduzeća iz financijskog sektora, a od 2008. godine zahvatila je i odvela u stečaj veliki broj poduzeća u realnom sektoru, posebice građevinarstvu. Uzrok krize bio je nagli pad cijena nekretnina u SAD-u koje su prije toga dugo rasle potpomognute relativno lakim načinom uzimanja kredita uz početno niske kamatne stope, ali s mogućnošću promjena. Kriza koja je počela kolapsom velikih financijskih institucija u SAD-u brzo se proširila svijetom i dovela do problema i u europskom bankarskom sektoru. Tako je Njemačka morala spašavati svoju „Hypo Real Estate Holding“ kompaniju. Britanci su dokapitalizirali velike banke kao što su „Royal Bank of Scotland“, „HBOS“ i „Barclays“, Francuzi „BNP“ i „Societe Generale“ i Nizozemci „ING“. To je vodilo rastu kamatnih stopa i manjoj ponudi povoljnih kredita, odnosno novca, što izravno utječe na manju osobnu potrošnju i investicije. Usporedno s tim, europska dužnička kriza dostiže od 2010. godine do danas dramatične razmjere i prijete slomom kako Europske monetarne unije, tako i nekih zemalja (Grčka, Portugal, Španjolska, Italija) povlačeći za sobom temeljne ekonomske probleme poput porasta nezaposlenosti i pada BDP-a. Krajem 2010. godine dug Grčke iznosio je 340, a Irske 144,5 milijardi eura. Krajem 2011. dug Španjolske iznosio je 735, Portugala 490 milijardi dolara, dok je u siječnju 2012. godine dug Italije bio 1 935 milijardi eura ili 120% BDP-a, iako bi najviši propisani dug u eurozoni mogao biti 60% BDP-a. Monetarna unija teško bi mogla preživjeti izlazak Italije iz eurozone i povratak liri. Hoće li doći do veće integracije u Europskoj uniji još nije jasno, posebice zato što je Britanija tradicionalno osjetljiva na financijski sektor pa zasigurno neće podupirati veću fiskalnu i bankarsku integraciju.⁵⁵⁰ Iako neki čak predviđaju raspad Europske unije, ostaje na nama da vidimo što će se dogoditi u budućnosti.

⁵⁴⁹ Smajić, *Europska unija*, 95.

⁵⁵⁰ Benić, „Ekonomska kriza“, 850.

Popis kratica:

BDP – Bruto-društveni proizvod
EOZ – Europska obrambena zajednica
EEZ – Europska ekonomska zajednica
EZ – Europska zajednica
EU – Europska unija
EPZ – Europska politička zajednica
EUROATOM – Europska zajednica za atomsku energiju
EFTA – Udruženje za slobodnu europsku trgovinu
JEA – Jedinstveni europski akt
EZUČ – Europska zajednica za ugljen i čelik
OEEC – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
BENELUX – Belgija, Nizozemska i Luksemburg
NATO – Sjevernoatlantski savez
SIS – Schengenski informacijski sistem

Bibliografija

- Baldwin Richard, Charles Wyplosz. *Ekonomija evropskih integracija*. Beograd: Data Status, 2010.
- Benić, Đuro. „Ekonomska kriza u Europi i hrvatsko gospodarstvo”, *Ekonomska misao i praksa* 21 (2012), br. 2: 847-854.
- Borchardt, Klaus-Dieter. *The ABC of European Union Law*. Luxembourg: European Commission Media Library, 2010.
- Deadman, Martin. *The Origins and Development of the European Union 1945 – 2008*. London: Routledge, 2010.
- Džombić, Ilija J. *Evropske inicijative i institucije (Europska unija – prošlost, sadašnjost, budućnost)*. Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2012.
- Fontaine, Pascal. *Europe in 12 lessons*. Luxembourg: European Commission, 2010.
- Grupa autora. *Europa s dušom: Govori koji su odredili savremenu Europu*. Beograd: Fondacija Konrad Adenauer, 2009.
- Guzzetti, Luca. *A Brief History of European Union*. Bruxelles: European Commission, 1995.
- Kaiser, Wolfram, Brigitte Leucht, Morten Rasmussen. *The History of the European Union*. London: European Commission, 2009.
- Kaiser, Wolfram, Jürgen Elvert. *European Union Enlargement, A comparative History*. London: Routledge, 2004.
- Kotlowski, Dean, Joan Hoff. *European Union: From Jean Monnet to the Euro*. Ohio: Ohio University Press, 2000.
- Lasić, Mile. *Europska unija: nastanak, strategijske nedoumice i integracijski dometi*. Sarajevo: Sarajevo Publishing, 2009.
- Misita, Nevenko. *Osnovi prava Europske unije*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2008.

Pagden, Antony. *The Idea of Europe: From Antiquity to the European Union*. Cambridge University, 2002.

Smajić, Zekerijah. *Europska unija za svakoga*. Sarajevo: Eurocontact, 2005.

SUMMARY

The European Union represents the most significant segment of the European integration. The idea about its formation and the formation itself have a long history. In 1950, the French Foreign Minister – Robert Schuman, motivated by the need of establishing peace, presented a project as the beginning of the European federalization process or more clearly as the first step towards the European Federation. Under this influence, in 1952, European Coal and Steel Community was established. In the upcoming years, two more communities were founded – European Economic Community and European Community for Atomic Energy. The result of the cooperation and integration of these two communities is the European Union. Formally, it is established on the 1st of November, 1993 by the Maastricht Treaty. European Union is the result of a discussion on building the everlasting peace in this region. It was created as a consequence of fear from the internal and foreign threats to the safety of Europe. The main goals of the European integrations are: encouraging the balanced and tenable economic development; to confirm its identity on the international scene, especially by spreading common foreign and secure politics; to strengthen the protection of rights and interests of the citizens of its members by the introduction of the rights of Union citizenship; to develop a close cooperation in the field of judiciary and internal affairs. Political activities of the European Union can be seen in different spheres – from the health care and economics to the foreign affairs and defence politics. Depending on the development of every country individually, the organization of the European Union differs on different fields. European Union, as the organization that unites Europe and that represents an important segment in development of the international cooperation and the peacekeeping, has become a subject of a study and research of the international historiography. Today, the establishment and development of the European Union are being studied greatly, but also is a question whether it shows some indications of its disruption and disadvantages that could be the reasons of the EU falling apart. Therefore, thanks to many authors, a lot of work exists that talks about this. Is EU going to fall apart in the future - remains the question for which we will be able to find an answer only in days ahead of us.

Keywords: *European Union, The Idea, Establishment*